

culture of the Ukrainian enterprises, poor knowledge of the systematic of existing models of foreign authors, led to the lack of models of formation and development of corporate culture of companies, based on a systematic approach. Using principles and management tools do not allow the comprehensively study of nature and structure of the corporate culture, so it emerges a need of improving the theoretical foundations of its formation. The goal of the study is to improve the theoretical foundations of the field nature of corporate culture with considering of interaction of cultural fields in the socio-cultural space of the enterprise. It has been proposed an idea of considering the corporate culture as a substance that is created as a result of a business or social activity (inactivity) of the subject and affects the other subjects that do not come into direct contact with it, like the form of a specific cultural field, which is perceived by others subjects. The field is considered as a subspace of the socio-cultural space, which is defined by the presence of specific properties that determine its specificity and difference from any other subspace. It has been used the general scientific and special methods in the article: theoretical generalization and abstraction, analysis and synthesis, systematic approach, theoretical approach, logical analysis. In the article it has been outlined the three-level structure of corporate culture: employee, team and organization levels, and has been defined the factors that characterize each individual level, and then, has been developed the model of corporate culture based on the considered structure. The scientific novelty of this work is the further development of theoretical foundations of study of the field nature of corporate culture considered as the interaction of cultural fields in the socio-cultural space of the enterprise. The practical significance of the received results is that their implementation will allow enterprises to analyze existing corporate culture of the organization, and on this basis develop arrangements to improve it.

Key words: organization, culture, corporate culture, structure of corporate culture, culture field, socio-cultural space of organization.

УДК 372. 3.03.2:172.3

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

КАПТАН Л.І., ДУМА В.

Мукачівський державний університет

В статті проаналізовані передумови та концептуальні засади формування толерантності як особистісної якості в цілому та у дітей дошкільного віку, зокрема. Актуальність звернення до проблеми толерантності зумовлена передусім реальністю існування полікультурного середовища України, в умовах якого ця якість особистості поступово займає місце універсального принципу людської життєдіяльності.

Сучасна світова психолого-педагогічна наука зараховує проблему формування толерантності до одного з актуальних завдань морального виховання сучасної людини. У науковому доробку низки вчених обґрунтовується необхідність якомога раніше знайомити дітей з моральними уявленнями. Найбільш чутливим періодом розвитку у цьому плані є дошкільний вік, в якому відбувається перехід від егоцентризму до центрації як передумови знаходження свого місця в системі можливих точок зору, встановлення між іншими людьми та власним „Я” системи спільних і взаємних стосунків.

Виховання толерантних взаємостосунків старших дошкільників – це процес формування під впливом спеціально створених педагогічних умов особистості дошкільника, здатної до свідомих характерних проявів (безкорисної турботи та чуйності; доброзичливих емоційних проявів та емпатії; рівноправного та поступливого ставлення до оточуючих; позитивного прийняття себе та стриманого відстоювання своїх позицій), які виявляються у спілкуванні, вчинках та спільній діяльності.

Усвідомлене володіння правилами толерантної взаємодії, емоційне та ціннісне ставлення до власних і чужих почуттів, досвід терпимої і компромісної взаємодії в різних життєвих ситуаціях дадуть можливість виховати толерантну особистість дошкільника у взаємодії з оточуючими. Здобуваючи навички соціального спілкування, діти засвоюють і закріплюють ті норми та правила, які спостерігають, тобто оволодівають основами культури толерантної поведінки.

Освіта, з одного боку, повинна розвивати людину як індивіда, а з іншого, формувати людину, яка вмєє і бажає співіснувати з іншими людьми, виховувати в ній гуманні цінності. Виховання толерантності у майбутніх громадян, які хоч і в далекому майбутньому, але творитимуть долю не лише нашої держави, але й всієї планети, є важливою запорукою майбутнього всього людства.

Перспективи подальших розвідок з означеної проблеми ми вбачаємо у здійсненні ґрунтовного аналізу філософської, соціологічної, психологічної і педагогічної літератури з метою визначення ключових понять дослідження проблеми виховання толерантності у підростаючого покоління.

Ключові слова: гуманістичні цінності, толерантність, діти дошкільного віку, сучасна освітня парадигма, полікультурне середовище, Україна.

Система освіти й виховання підростаючих поколінь у сучасній Україні стає одним з найбільш важливих і динамічних елементів соціальної інфраструктури. Від ефективності освітньо-виховної діяльності багато в чому залежить спроможність українського суспільства переломити наростаючі негативні тенденції в розвитку духовної культури, відродити й збагатити найвищі моральні ідеали й життєві пріоритети людини. А зараз це як ніколи актуально, адже ми переживаємо складний період, позначений труднощами, дефіцитом моралі, культури взаємостосунків між людьми тощо. За таких обставин вкрай важливим стає виховання в молодого покоління, зокрема вихованців дошкільних закладів, готовності сприйняття інших такими, якими вони є, і взаємодіяти з ними на основі згоди, тобто толерантності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність сучасних освітніх реалій і відтворення нового світоглядного освітньо-філософського контексту, який може бути прийнятий у вигляді нової парадигми розвитку освіти, останніми роками розроблялася такими видатними вченими і науковцями, як: В.Андрущенко, В.Бех, Л.Губерський, С.Клепко, В.Лутай, М.Михальченко, І.Надольний, М.Култаєва, І.Предборська, І.Радіонова, І.Степаненко та ін. Сутність та проблеми походження цінностей, їх класифікацію та систематизацію досліджували С.Аваліані, В.Андрущенко, І.Бичко, Н.Бондаренко, В.Блюмкін, В.Василенко, М.Каган, І.Надольний, О.Ручка, В.Тугаринов, В.Шинкарук та ін. Проблемі систематизації українських національних духовних цінностей присвячені наукові праці М.Боришевського, І.Ващенко, С.Возняка, О.Вишневецького, Л.Мисіва, Г.Ситника, П.Ситніка та ін. Проблема виховання толерантності, зокрема, у сучасній педагогічній науці досліджується у різних аспектах: загальні питання педагогіки толерантності (М. Рожков, А. Сиротенко, Г. Солдатова, Л. Шайгерова та ін.); етнічна толерантність (О. Докукіна, З. Малькова, В. Подобєд, Ю. Римаренко, В. Тишков та ін.); технологічні питання виховання толерантності (Т. Білоус, О. Кащенко, Б. Рієрдон, В. Сітаров, І. Сковородкіна, О. Скрябіна, П. Степанов та ін.).

Постановка завдання. Метою статті є аналіз концептуальних засад виховання толерантної поведінки вихованців дошкільних закладів в контексті сучасної освітньої парадигми та реалій полікультурного середовища України.

Результати та їх обговорення. У період глобалізації, в результаті взаємодії культур та створення глобального простору, стикаються різні ціннісні системи та утворюється їх суміш. Соціокультурні трансформації, які є результатом глобалізації, постають як причина руйнування традиційної системи цінностей, яка завжди була і залишається істотним чинником суспільної унікальності. Академік В.Андрущенко виділяє три групи процесів світового рівня, найбільш актуальних для України, єдність яких змінює світогляд, ціннісний контекст епохи та спонукає до корінних змін в освіті. Перша група, пов'язана з глобалізацією світу й інформаційною революцією, а також розпадом останніх імперій, що зумовило необхідність відмови людства від тоталітаризму і авторитаризму, подолання зневаги особистості. Друга група охоплює процес утвердження ринкових відносин, демократичних форм управління і влади, що приводить до піднесення авторитету особистості та вимагає толерантної взаємодії народів у міжнародному просторі. Третя група реалій, зумовлена тим, що Україна утверджується в європейській і світовій цивілізації як така, що має власну ідентичність,

національний характер і культуру, потребу у власних національних системах науки, освіти і виховання підростаючого покоління [5].

Система цінностей визначає культурну неповторність та особливість. Кожна культура вибудовує свою самобутню систему цінностей, властивістю якої є трансформація.

Ідеологічна і соціальна нестабільність у країні, низький рівень моральних цінностей, невлаштованість підростаючого покоління зумовили наростання в суспільстві соціальної тривожності, невпевненості у майбутньому, агресивності й жорстокості. Збільшилась кількість дітей з девіантною поведінкою, схильних до суїциду, насильства, бродяжництва, вживання алкоголю і наркотиків тощо. Такі реалії життя ускладнили процес виховання дітей та молоді, створили передумови для кризи духовно-ціннісних орієнтацій суспільства.

Для вирішення перелічених (і не лише) проблем суспільству необхідно створювати умови для гуманізації освітнього процесу та демократизації стосунків між його учасниками, де в центрі уваги – людина як найвища соціальна цінність, якій буде забезпечуватися повне розкриття її можливостей і здібностей, а пріоритетом стануть загальнолюдські цінності та гармонічні стосунків з навколишнім світом.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дає підстави трактувати цінність як значущість (у позитивному чи негативному сенсі) об'єктів навколишнього середовища для людини. Саме цінності та ціннісні орієнтації особистості є змістовним ядром освітньої стратегії. Цінності особистості присутні у всіх сучасних яскравих концепціях розвитку освіти (В.Андрущенко, В.Кременя, В.Лутая та ін.)[1;2].

У контексті переосмислення цінностей сучасного етапу розвитку України особливо важливою є проблема визначення змісту та характеру втілення цінностей у навчально-виховному процесі. Освітні установи різного типу та рівня повинні формувати цінності молоді цілеспрямовано. Зазвичай до ціннісних настанов, які закладає система освіти, входять цінності гуманізму, творчості, співпраці і таке інше. Консолідуєчими у складі комплексу цінностей стають гуманістичні, що спрямовані на свободу особистості, демократію, співтворчість і творчу взаємодію в суспільстві. Втілення в життя гуманістичних ідей нерозривно пов'язана із розвитком та вихованням толерантної особистості.

Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування, свобода думки, совісті й переконань. Толерантність не притаманна людині від народження, і може ніколи й не з'явитися, якщо не буде спеціально вихована, сформована. Шлях до толерантності – це емоційна, інтелектуальна праця, оскільки її досягнення можливе лише на основі зміни самого себе, власних стереотипів та свідомості.

Концептуально ми виходимо з того, що сутністю виховання є процес формування цінностей особистості, які виконують роль регуляторів мотиваційно-потребнісної сфери. Соціальна поведінка: не тільки ставлення до інших людей, а й вчинки, дії – діяльність взагалі, зумовлюються ціннісними орієнтаціями людини. Особистісні цінності регулюють діяльність людини у всіх сферах – професійній, родинній тощо. Особистісних сенсів, які в свою чергу відбиваються у свободі особистості: її оцінках, виборі, симпатіях та прихильностях, молодь набуває саме у процесі формування цінностей [1-5].

Регулюючі функції цінностей, у комплекс яких у полікультурному суспільстві входить і толерантність, спрямовані не тільки на збереження миру та взаємопорозуміння, а й на створення умов для самореалізації особистості. З погляду філософії освіти – дійсна толерантність припускає взаємність і активну позицію всіх

зацікавлених сторін, що створює можливості для взаємозбагачення суб'єктів комунікацій. Толерантність як цінність людства пов'язана з суттєвими характеристиками людського буття. Вона є запорукою того, що життя людства продовжиться, а цілісність і розвиток особистості – можливі.

Толерантність у ціннісному контексті припускає готовність сприйняття інших такими, якими вони є, і взаємодію з ними на основі згоди. «Толерантність, як ніколи раніше, важлива в сучасному світі. Ми живемо у вік глобалізації економіки та все більшої мобільності, швидкого розвитку комунікації, інтеграції та взаємозалежності, у вік урбанізації і перетворення соціальних структур. Толерантність необхідна у відносинах як між окремими людьми, так і на рівні сім'ї і суспільства. У школах і університетах, у рамках неформальної освіти, дома і на роботі варто зміцнювати дух толерантності і формувати відносини відкритості, уваги один до одного та солідарності», – зазначено у Декларації принципів толерантності, яка була прийнята 16 листопада 1995 року на XXVIII сесії Генеральної конференції держав-членів ЮНЕСКО [9, с.177].

Достатньо велика кількість програмних документів (Закон України “Про дошкільну освіту”, Закон України “Про охорону дитинства”, “Базовий компонент дошкільної освіти в Україні”, програма розвитку дітей дошкільного віку „Я у світі” та ін.) проголошують необхідність створення толерантного суспільства і в нашій країні, адже визначають, що забезпечення виживання, розвитку та захисту прав кожної дитини є обов'язком для держави та суспільства.

На підставі аналізу різних підходів до толерантності, формувань значень цього терміну ми дійшли висновку, що у науковій літературі толерантність розглядається переважно як соціальна цінність, норма соціального життя, принцип людських взаємовідносин, поведінки, особистісна якість і окреслена як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багатомірності і різноманіття людської культури, норм, вірувань і відмова від зведення цього різноманіття до якоїсь однієї точки зору [8].

Проблема формування толерантності у молоді як умова формування толерантних стосунків у соціумі набуває особливого звучання на тлі полікультурності українського суспільства. Реалії сучасної освіти та осмислення можливостей освіти майбутнього в полікультурному середовищі також підштовхують до вивчення феномену толерантності в процесі формування гуманістичних цінностей у молоді.

Сучасна світова психолого-педагогічна наука зараховує проблему формування толерантності до одного з актуальних завдань морального виховання сучасної людини. Саме духовно-моральне виховання дітей та молоді, їх підготовка до активної, творчої, соціально значущої і міжкультурної життєдіяльності є найважливішою складовою розвитку українського громадянського суспільства і держави в цілому.

Акцент на категорії молоді, що навчається, а саме дітей дошкільного віку, обґрунтований, оскільки вважаємо за необхідне починати формування толерантності в суспільстві з виховання підростаючого покоління, адже саме воно є запорукою мирного існування нашого суспільства в найближчі десятиріччя. Молодь, яка навчається, характеризується здібністю до активного і творчого сприйняття, процес становлення особистості у цієї категорії ще активно триває, і це стосується як психофізіологічних, так і соціальних показників.

У науковому доробку низки вчених (Ш. Амонашвілі, А. Асмолов, І. Бех, А. Богущ, О. Коберник, Т. Кравченко, В. Кремень, В. Кузь, В. Маралов, А. Маслоу, Н. Побірченко, О. Пометун, І. Рогальська, В. Сітаров, О. Сухомлинська та ін.) також акцентується на необхідності якомога раніше знайомити дітей з гуманістичними

поняттями, моральними уявленнями, навчати доброти, виховувати в них відповідні особистісні властивості.

Найбільш сенситивним періодом розвитку у цьому плані є дошкільний вік. Саме в цей період у дитини відбувається перехід від егоцентризму до центрації як передумови знаходження свого місця в системі можливих точок зору, встановлення між іншими людьми та власним „Я” системи спільних і взаємних стосунків. Необхідність виховання толерантних взаємостосунків, як однієї із якостей гуманних міжособистісних стосунків пов’язана з тим, що сьогодні насамперед актуальні цінності і принципи, необхідні для загального виживання і вільного розвитку кожного члена суспільства, тобто стратегії ненасильства, терпимості до чужої позиції, цінностей, культури, ідеології; необхідності до взаємного порозуміння, пошуку компромісів у вирішенні будь-яких питань. У загальноприйнятому контексті толерантність – це якість особистості, яка базується на прагненні прийняти і зрозуміти точку зору іншого, ні в якому разі не спростовуючи впевненість у власних позиціях; здібності до розумного компромісу, що переслідує мету культурного з’ясування розбіжностей [13, с.35].

Толерантна особистість продовжує формуватися у школі та вищому навчальному закладі. Всі ці соціальні інститути сприяють формуванню толерантності як внутрішньої згоди суб’єкта із самим собою, як способу існування особистості, який веде до її самоствердження. Вважаємо, що саме система освіти здатна налагодити зв’язок з усіма іншими соціальними інститутами та стати сполучною ланкою між ними та людиною, створюючи умови для успішного розвитку особистості. Творча взаємодія системи освіти з іншими соціальними інститутами є запорукою розвитку сучасного суспільства. Отже, вектор освіти потрібно спрямувати на формування толерантної свідомості та поведінки.

Від народження у своєму характері, поведінці кожен індивід має добрі і погані спадкові риси: альтруїзм та егоїзм, милосердя і жорстокість, схильність до агресії, насильства чи здатність прощати, створювати дружню атмосферу. Жодну із цих спадкових рис неможливо викоринити. Але кожен можна, більшою чи меншою мірою, розвинути, сформувані чи, навпаки, призупинити її подальший розвиток. Однак, на превеликий жаль, ні загальна, ні галузеві педагогіки, фактично не займаються вихованням, розвитком, укоріненням у характері та поведінці толерантності. Зважаючи на це, на допомогу приходить педагогіка толерантності, головним завданням якої є розвиток здатності до терпіння, витримки, самоконтролю та вміння вирішувати проблемні ситуації без агресії [6].

Педагогіка толерантності передбачає вирішення мирним шляхом суперечностей та конфліктів в освіті, створення соціально-педагогічних умов толерантної взаємодії, культури спілкування, оскільки толерантність є гарантією суспільної стабільності. Вона покликана концептуально забезпечити процес трансформації толерантності як універсальної загальнолюдської цінності в цілі, які реалізуються на практиці в галузі освіти. Навчання толерантності поступово входить в освіту, воно повинно стати абсолютним пріоритетом. Молодь повинна усвідомлювати, що всі люди рівні. Відбувається це в загальному контексті формування толерантної свідомості.

Виховання толерантних взаємостосунків старших дошкільників – це процес формування під впливом спеціально створених педагогічних умов особистості дошкільника, здатної до свідомих характерних проявів (безкорисної турботи та чуйності; доброзичливих емоційних проявів та емпатії; рівноправного та поступливого ставлення до оточуючих; позитивного прийняття себе та стриманого відстоювання своїх позицій), які виявляються у спілкуванні, вчинках та спільній діяльності.

Усвідомлене володіння правилами толерантної взаємодії, емоційне та ціннісне ставлення до власних і чужих почуттів, досвід терпимої і компромісної взаємодії в

різних життєвих ситуаціях дадуть можливість виховати толерантну особистість дошкільника у взаємодії з оточуючими.

Головне завдання – сформувати ставлення до толерантності як до цінності. Зважаючи на прояви нетерпимості, жорстокості, расизму, дискримінації, соціальної ізоляції, які простежуються в сучасному світі, необхідно шукати шляхи мирного та толерантного співіснування в умовах полікультурності, оскільки толерантні взаємини дітей, які навчаються в одному середовищі, є однією із ланок формування майбутнього незалежного громадянського суспільства. Здобуваючи навички соціального спілкування, діти засвоюють і закріплюють ті норми та правила, які спостерігають, тобто оволодівають основами культури толерантної поведінки.

Освіта, з одного боку, повинна розвивати людину як індивіда, а з іншого, формувати людину, яка вміє і бажає співіснувати з іншими людьми, виховувати в ній гуманні цінності. Адже виховання толерантності у майбутніх громадян, які хоч і в далекому майбутньому, але творитимуть долю не лише нашої держави, але й всієї планети, є важливою запорукою майбутнього всього людства.

Толерантність є дієюю тоді, коли пронизує всі сфери і види діяльності. Освіта в цілому і дошкільні заклади, зокрема, є тим соціальним інститутом, в межах якого може формуватися толерантна свідомість і поведінка як через систему виховної роботи, так і через зміст освіти, за допомогою програм, підручників, різних форм організації навчання, які б допомагали розвивати практичні навички толерантної взаємодії. Толерантна освіта сприяє також об'єднанню педагогів, які не сприймають ніяких форм агресії в освітніх закладах. Професіоналізм педагогічного спілкування виявляється в готовності й умінні використовувати наявні знання на практиці, вирішувати безліч педагогічних завдань; у виробленні норм поведінки; у готовності до співпраці з вихованцями, батьками та колегами; в емоційній контактності, що виявляється в чуйності, здатності до співпереживання; у високому рівні емоційної стабільності, педагогічної толерантності в різних конфліктних ситуаціях [7, с.67; 10].

Толерантний вихователь/викладач – це педагог, на нашу думку, який ефективно працює у напрямку розвитку толерантності. Він відіграє чи не найголовнішу роль у формуванні дитячої толерантності в освітньому закладі, оскільки лише толерантна особистість може виховувати, формувати та розвивати толерантні цінності в інших, виховувати в дітей вміння позитивно взаємодіяти з іншими людьми. Свою діяльність він повинен базувати на принципах толерантності, основні з яких такі: цілеспрямованості, взяття до уваги індивідуальних особливостей кожного індивіда, зв'язку толерантності з життям, ставлення до інших з повагою, опори на позитивне, створення толерантного середовища у навчальному закладі, співпраці.

Педагог має володіти різними методами та прийомами, які б допомагали розвивати толерантність у вихованців. Він повинен поважати почуття та позицію кожного, формувати почуття справедливості, створювати вільну та демократичну атмосферу на заняттях, бути готовим до діалогу, розуміння та солідарності, спроможним розвивати почуття взаємної прихильності [6].

Аналіз педагогічної літератури з проблеми виховання толерантності дозволяє стверджувати, що основними методологічними підходами до виховання толерантності у майбутніх учителів є :

- особистісно орієнтований підхід (І. Бех, О. Бондаревська, О. Кононко, І. Якіманська та ін.), який «виступає базою виховання цілісної особистості, що поважає власну та чужу гідність, права інших людей»;

- культурологічний підхід (М. Бахтін, В. Бублер, М. Кабатченко, М. Каган та ін.), що допомагає дітям оволодіти культурою свого народу, як умовою інтеграції в інші

культури; формує уявлення про різноманітність культур світу; виховує позитивне ставлення до культурних розбіжностей; виховує у душі миру;

- діяльнісний підхід (О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Д. Ельконін та ін.), який стверджує, що толерантність як риса особистості формується тільки у процесі діяльності та взаємодії з іншими людьми;

- гуманістичний підхід (В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі та ін.), що передбачає гуманне ставлення до вихованців, їхніх потреб, інтересів; прийняття їх такими, якими вони є; виховання миролюбства, поваги прав і гідності до інших людей, бережливого ставлення до всього живого, вирішення конфліктів без використання відкритих і прихованих форм примушування;

- системний підхід (В. Безпалько, В. Шадріков та ін.), що передбачає необхідність цілісної системи розвитку толерантної поведінки підростаючого покоління;

- аксіологічний підхід (В. Прянікова), що передбачає орієнтацію на загальнолюдські цінності;

- середовищний підхід (В. Караківський, Н. Селіванова, Ю. Мануйлов, М. Рожков та ін.), що розглядає опосередковане управління «через середовище» процесами розвитку та формування особистості, в тому числі виховання толерантності дітей;

- комунікативно-діалогічний підхід (Т. Білоус, Г. Шеламова, Г. Безюльова, О. Скрябіна та ін.), який стверджує, що джерелом формування толерантності є суб'єкт-суб'єктна взаємодія обох сторін; розвиток комунікативних якостей вихованців [12].

Розвиток толерантності починається з дитинства, в оточенні сім'ї. Значну роль у вихованні толерантності відіграють держава, релігія, культура, ЗМІ, а також заклади освіти.

Перспективи подальших розвідок з означеної проблеми ми вбачаємо у здійсненні ґрунтовного аналізу філософської, соціологічної, психологічної і педагогічної літератури з метою визначення ключових понять дослідження проблеми виховання толерантності у дітей дошкільного віку.

Висновки. У ХХІ столітті освіта постала перед рядом викликів, один з яких це звести до мінімуму асиметрію між матеріальністю і духовністю, культивувати у кожній особистості піднесеність думки та духу відповідно до національних традицій та переконань, формувати конструктивізм як основу життєвої позиції, утверджувати культуру толерантності. У сучасних умовах гуманізації українського суспільства особливої актуальності набуває формування ціннісних орієнтацій дітей та молоді.

Суспільне життя переконує, що без культивування таких моральних цінностей як добро, людяність, відповідальність, почуття власної гідності, творчої ініціативи складно уявити сьогодні процес виховання особистості. Особливе місце в системі таких ціннісних орієнтирів посідають національні цінності, що зумовлено необхідністю прищеплення підростаючому поколінню розуміння своєї національної приналежності, збереження та розвитку національної культури шляхом залучення дітей та молоді до її джерел, формування в них патріотичного ставлення до Батьківщини, виховання ціннісних орієнтацій, притаманних високорозвиненому суспільству.

Втілення в життя гуманістичних ідей нерозривно пов'язана із розвитком та вихованням толерантної особистості, яке потрібно починати вже з наймолодшого покоління. Виховання толерантності в дошкільників – це, з педагогічної точки зору, цілеспрямоване створення соціально-педагогічних умов толерантної взаємодії, культури спілкування. Виховання толерантності майбутніх громадян, які в недалекому майбутньому будуть творити долю не лише нашої держави, але й усієї планети, є гарантією суспільної стабільності, важливою запорукою благополучного майбутнього всього людства.

Формування толерантності у дітей дошкільного віку потребує подальшого вивчення. Виникає необхідність визначення та ґрунтовного вивчення шляхів, методів та прийомів для розвитку толерантності у молодшого покоління. І якщо вони в подальшому розвиватимуть в собі вічні істини – любов, щирість, доброзичливість, духовність – те, на чому тримається життя, неодмінно з'явиться більше шансів побачити надійне майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти: проблеми теорії, методології, практики / В. П. Андрущенко // Науковий вісник Миколаївського державного університету. Педагогічні науки: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2004. — Вип.8: Василь Сухомлинський і сучасність: особистість у навколишньому середовищі. — С. 9—18.
2. Андрущенко В.П. Філософія освіти 21 століття: пошук пріоритетів / В.П. Андрущенко // Філософія освіти. — 2005. — №1. — С. 5—17.
3. Андрущенко В.П. Філософія освіти XXI століття: у пошуках перспективи / В. Андрущенко // Філософія освіти. — К.: Майстер—клас, 2006. — С. 6—12.
4. Андрущенко В.П. Цінності вищої педагогічної освіти в контексті соціокультурного поступу / В. Андрущенко, Л. Вовк // Пам'ять століть. Україна. — 2006. — №3/4. — С. 9—24.
5. Андрущенко В.П. Основні методологічні принципи філософської рефлексії освіти // Вища освіта України. — 2007. — № 3. — С.5—8.]
6. Василенко А.С. Формування толерантності студентів як педагогічна проблема у вищих навчальних закладах України / А.Василенко // Вісник психології і педагогіки [Електронний ресурс] Режим доступу до збірника : http://www.psych.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_12 .
7. Веретенко Т. Толерантність у професійній підготовці майбутніх учителів / Т. Веретенко, Я. Долгополова // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2002. — № 4. — С. 65—72.
8. Грива О.А. Проблема толерантності молоді у філософсько-освітній парадигмі / О.А. Грива // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. — К., 2008. — Вип. 68. — С. 234-243.
9. Декларація принципів толерантності // Педагогіка толерантності. — 1999. — № 3-4. — С. 175-179.
10. Довгополова О. А. Принцип толерантності в контексті духовної культури перехідних епох : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03 / Довгополова Оксана Андріївна. — О., 1997. — 167 с.
11. Предборська І. М. Теоретико-методологічні проблеми трансформації української освіти / Предборська І. М. // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — К., 2001. — Ч.1. — С.116—120.
12. Сінельник І.П. Проблема виховання толерантності майбутніх учителів початкової школи: дискурсивний огляд / І.Сінельник // Вісник психології і педагогіки [Електронний ресурс] Режим доступу до збірника : http://www.psych.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_10
13. Скрипник Н.І. Виховання толерантних взаємостосунків дітей старшого дошкільного віку : навчально-методичний посібник / Скрипник Н. І./ — Умань : ПП Жовтий, 2011. — 99 с.

АННОТАЦІЯ

ВОСПИТАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ

В статье проанализированы предпосылки и концептуальные основы формирования толерантности как личностного качества в целом и у детей дошкольного возраста, в частности. Актуальность обращения к проблеме толерантности обусловлена прежде всего реальностью существования поликультурной среды Украины, в условиях которой это качество личности постепенно занимает место универсального принципа человеческой жизнедеятельности.

Современная мировая психолого-педагогическая наука относит проблему формирования толерантности к одной из актуальных задач нравственного воспитания современного человека. В научном наследии ряда ученых обосновывается необходимость как можно раньше знакомить детей с нравственными представлениями. Наиболее чувствительным периодом развития в этом плане является дошкольный возраст, в котором происходит переход от эгоцентризма к центрации как предпосылки нахождения своего места в системе возможных точек зрения, установление между другими людьми и собственным "Я" системы общих и взаимных отношений.

Воспитание толерантных взаимоотношений старших дошкольников - это процесс формирования под влиянием специально созданных педагогических условий личности дошкольника, способной к сознательным характерным проявлениям (бескорыстной заботы и чуткости; доброжелательных эмоциональных проявлений и эмпатии; равноправного и покладистого отношения к окружающим; положительного принятия себя и сдержанного отстаивания своих позиций), которые проявляются в общении, поступках и совместной деятельности.

Осознанное владение правилами толерантного взаимодействия, эмоциональное и ценностное отношение к собственным и чужим чувствам, опыт терпимого и компромиссного взаимодействия в различных жизненных ситуациях позволяют воспитать толерантную личность дошкольника во взаимодействии с окружающими. Приобретая навыки социального общения, дети усваивают и закрепляют те нормы и правила, которые наблюдают, то есть овладевают основами культуры толерантного поведения.

Образование, с одной стороны, должно развивать человека как индивида, а с другой, формировать человека, который умеет и желает сосуществовать с другими людьми, воспитывать в нем гуманные ценности. Воспитание толерантности у будущих граждан, которые хотя и в далеком будущем, но будут творить судьбу не только нашей страны, но и всей планеты, является важным залогом будущего всего человечества

Перспективы дальнейших исследований по данной проблеме мы видим в осуществлении тщательного анализа философской, социологической, психологической и педагогической литературы с целью определения ключевых понятий исследования проблемы воспитания толерантности у подрастающего поколения.

Ключевые слова: гуманистические ценности, толерантность, дети дошкольного возраста, современная образовательная парадигма, поликультурная среда, Украина.

SUMMARY

UPBRINGING OF TOLERANCE PRESCHOOL CHILDREN IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY EDUCATIONAL PARADIGM

The background and conceptual foundations of tolerance as personal characteristic as a whole and in preschool children, in particular have been analyzed in the article. The urgency of the appeal to the problems is caused by tolerance above the reality of multicultural environment in Ukraine, in terms of which this individual quality gradually takes the place of the universal principle of human life.

The contemporary psychological-pedagogical science treat the tolerance problem as one of the urgent tasks of moral education of nowadays man. In the scientific achievements of a number of scientists the necessity to acquaint children with the moral concepts as early as possible has been substantiated. The most sensitive period of development in this regard is the preschool age, in which the transition from self-centeredness to centration as a precondition for finding the place in the possible points of view, establishing between other people and own "I" of the system of joint and mutual relations.

Parenting tolerant relationship senior preschool children is the process of formation under the influence of specially created pedagogical conditions of preschooler's personality, capable to the conscious characteristic manifestations (unselfish care and responsiveness, friendly emotional expressions and empathy, fair and compliant attitude toward others, a positive self-acceptance and cautious defend their positions) which are in communication, actions and joint activities.

Conscious mastering the rules of tolerant interaction, emotional and value attitude to their own and others' feelings and experience of tolerant compromise and cooperation in different situations will provide an opportunity to educate tolerant person preschooler in interaction with others. Acquiring the skills of social interaction, children learn and reinforce those rules and regulations which they observe or master the basics of culture tolerant behavior.

Education, on the one hand, must develop a person as an individual, on the other, to form a man who is able and is willing to coexist with others, bring it humane values. The upbringing the future citizens' tolerance even in the distant future, but will create the fate not only of our country but throughout the world, is essential to the future of humanity.

Prospects for further research of the mentioned problems we see in the implementation of a thorough analysis of the philosophical, sociological, psychological and educational LITERATURE: to identify key concepts of tolerance study of the younger generation.

Keywords: humanistic values, tolerance, preschool children, the contemporary educational paradigm, multicultural environment Ukraine.